

RAFFAY ERNŐ

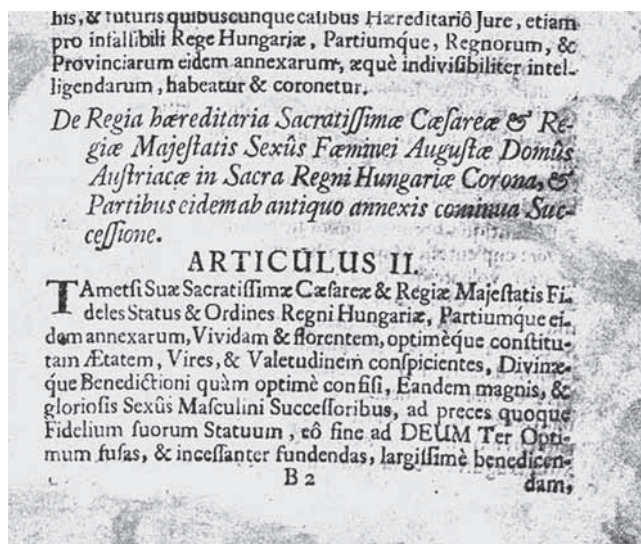
A KIEGYEZÉS MÉRLEGE II.

1867 tavaszán-nyárelőjén a serfőzésben nagy, alkotmányosságban, alkotmányos gondolkodásban és alkotmányos hagyományokban kicsiny Ausztria császára végre megtudott egyezni a magyar politikusokkal, *de facto* elsősorban Deák Ferencsel a Habsburg Birodalom alkotmányos működtetésének módjairól. Ezzel sikerült megmentenie majd' félezer éves birodalmát: a túléltetés azonban csak jó fél évszázadra sikerült.

AZ ÁLLAMJOGI MEGOLDÁS: A KÖZÖSÜGYI RENDSZER

Az előzetes tárgyalások után mind Ausztriában, mind Magyarországon meghozták a kiegyezés alapjait: a közös ügyeket, valamint az ezek működtetési módjait tartalmazó törvényeket. A magyar Képviselőház az 1867:XII. törvényekben kimondta, hogy az egész megállapodás az 1723: I., II. és III. tc.-re épül, amely megállapítja az osztrák tartományok és a Magyar Királyság és társországainak elválaszthatatlan és fölözthatatlan együttbirtoklását; azonban kimondja „Magyarországnak önálló törvényhozási és kormányzati függetlenségét”¹ is. Deák a *pragmatica sanctio* törvénycsomaghoz való visszatéréssel elérte, hogy az osztrák császár elfogadja azt, hogy a Magyar Királyság alkotmányos állam és komoly Habsburg–magyar megállapodásokkal rendelkező ország, amelyet a továbbiakban nem lehetséges gabona- és katonai emberanyag-felvevőhelyként kezelni. Deák Ferencz, ha mást nem is ért volna el, már ezzel történelmünk nagyjai közé emelkedik. (Az „osztrák” ugyanis úgy viselkedett, mintha e három régi törvény soha nem is létezett volna.)

E törvénycikkely 8. és 9. szakasza megállapítja, hogy a két közös ügy a külügy (diplomácia, külkereskedelem, nemzetközi szerződések) és a hadügy: ezek adják a közös

Pragmatica sanctio 1722. Nemzeti Levéltár

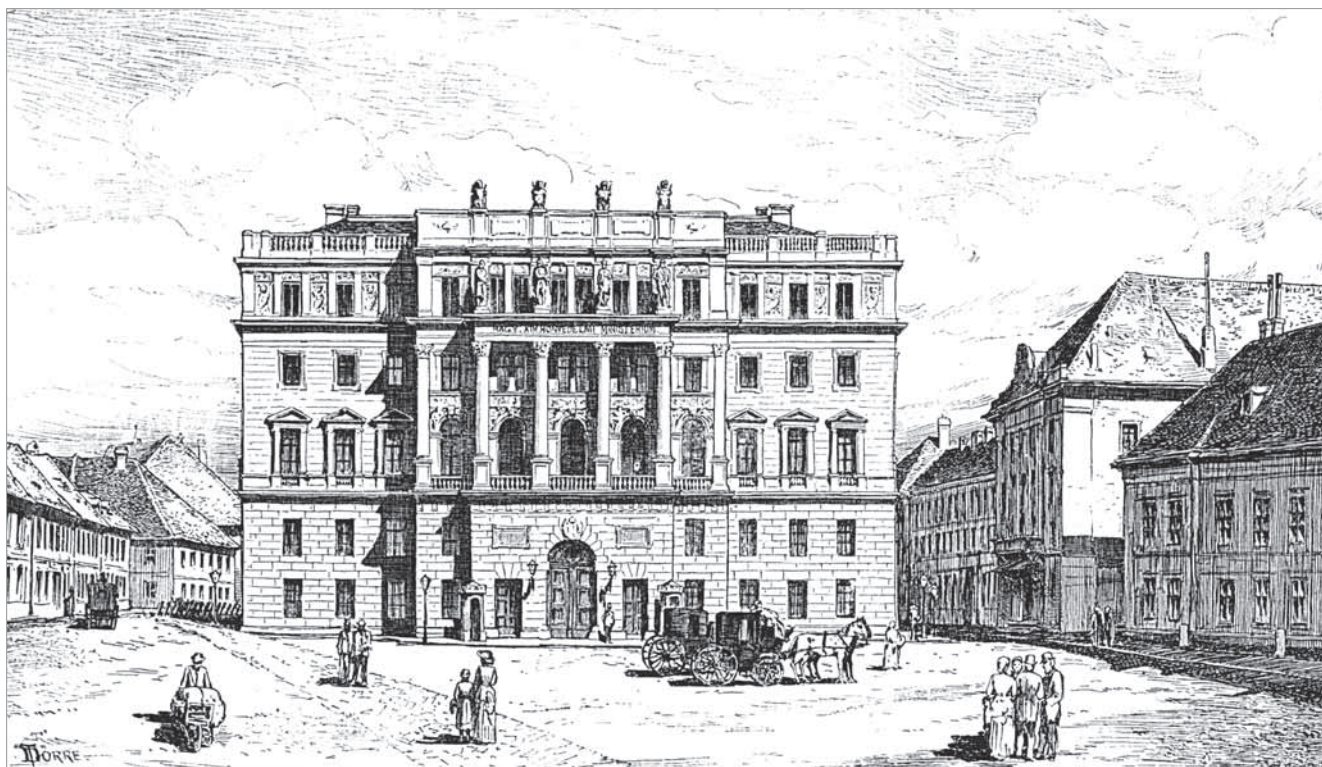
védelem elvét, amivel az Osztrák–Magyar Birodalom² megvédhető és összetartható a nemzetközi szintéren. Ennek megfelelően önálló magyar külügyminisztérium nem jött létre, hanem Bécsben a közös, cs. és kir. külügyminisztérium. Ez azt jelentette, hogy Magyarország tényleges, a nemzetközi szintéren megnyilvánuló függetlensége csorbát szenvedett. A nemzetközi fölfogás szerint a Magyar Királyságot továbbra sem tartották az európai országok között önálló államnak.³ A „közös védelem elve” másik részénél, a hadügynél még ennél is súlyosabb lett a helyzet: eleinte a k. k. Armée és a k. k. Kriegsministerium⁴ alá tartozott minden katonai erő, s csak Andrassy gróf tudta kivívni 1868-ban, hogy a király megtartsa nemcsak adott szavát, hanem az általa szentesített kiegyezési törvényt is. Így jött létre a M. Kir. Honvédség – de ez sem az (akkori) modern hadviselés szerinti haderőnemekkel,

¹ 1867:XII. törvénycikk a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról. Praeambulum. In: 1000 év törvényei. Online: <https://1000ev.hu/index.php>

² Gróf Andrassy Gyula m. kir. miniszterelnök a Birodalom nevére vonatkozó kérdésére 1868. nov. 14-én a király leiratban válaszolt. Az uralkodó kézírata megállapította, hogy országainak közös neve Osztrák–Magyar Monarchia vagy Osztrák–Magyar Birodalom.

³ A nemzetközi életben a Monarchiát csak Ausztriaként emlegették, ami azt a fölfogást tükrözte, hogy nagy változás nem történt a Habsburg birodalomban.

⁴ K. k.: császári–királyi. Andrassy grófnak komoly küzdelmébe került, hogy a rövidítések közé egy *und* kerüljön (k. und k.), ami a Magyar Királyság különállását jelképezte.

A HM palota Budán. Vasárnapi Ujság, 1882. október 8.

ugyanis csak gyalogsága és lovassága volt, tüzérsége nem. Ez – katonai szempontból nézve – azt jelenti, hogy a honvéd alakulatokat csak szinte kiegészítő (első lépcsős, rohamozó) csapatoknak tartották. Csak később sikerült a magyar tüzérséget megalakítani, a magyar ágyúgyár pedig csak közvetlenül a Nagy Háború kirobbanása előtt kezdett ágyúkat gyártani.⁵ Az uralkodó bizalmatlanságát jól mutatják a katonai felső vezetés adatai a Birodalom két részére vonatkozó bontásban: 1914-ben az egész haderőt vezető vezérkari főnököt és helyettesét Ausztria adta (100%); a hat katonai inspektor közül négy ausztriai, kettő magyarországi tábornok volt (60%, ill. 40%); a közös hadügyminisztérium szekcióvezetői között hasonló volt az arány. A harcoló alakulatoknál ennél sokkal rosszabb arányok léteztek ebben az évben: a vezérkari csapatok felügyelőinek 85%-a ausztriai, s csak 15%-a magyarországi. A hadtestparancsnokok közül 63% ausztriai és csak 31% magyarországi.⁶ Míg a közös külügyminisztérium személyi állományának egy idő után mintegy 30%-a magyar lett, addig a közös hadügyminisztérium munkatársainak csak 5–6%-a magyar. Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a kiegyezéssel a magyarság a Habsburg uralkodó család rendelkezésére bo-

csátotta fizikai erejét – cserében pedig a legkisebb ellenszolgáltatást sem kapta meg, ami megillette volna. Uí. a magyarok áldozata a dinasztiaért kellett, ám a magyarok nem kapták meg – a Birodalom fönntartásában végzett munkáért, a véráldozatokért – az őket megillető politikai és katonai beosztásokat. (A közös külügyminisztériumban is hasonló volt a helyzet.) Természetesen 1866–67-ben ezt Deák nem tudhatta, hogy majd ez következik – bár ha valaki, ő igazán ismerte a Habsburgok magyar történelemben játszott gyilkos, lealázó és tönkretévő szerepét.

A közös külügy és hadügy finanszírozása céljából létrehoztak egy harmadik közös ügyet, a kettő finanszírozását, amelyet a közös pénzügyminisztérium intézett. Az 1867: XIV. törvénycikk kimondta, hogy 1868. január 1-jétől 10 éven át, 1877. december 31-ig a közös ügyek finanszírozását a Magyar Királyság 30, „Ő Felsége többi országai” 70% arányban végzik, majd tízévenként újra tárgyalják a kvótát. Ennek megfelelően a közös ügyekre a Birodalom magyar felére az alábbi kvótát állapította meg: 1872: 30,22%; 1873–1899 között 31,4%; 1900–1907 között 34,4%, végül 1907–1918 között 36,4%.⁷ E számsor a magyarországi gazdaság erősödését mutatja. A közös ügyeket vivő

⁵ Az ágyúcsöveket azonban a báró Škoda úr családi ágyúgyárának licenciuma alapján gyártották Diósgyőrben.

⁶ SZÁVAI Ferenc: *Az Osztrák–Magyar Monarchia közös vagyona*. H. n., é. n., [1999] Pannónia Könyvek. 17.

⁷ SZÁVAI i. m. 12.

három közös minisztérium ellenőrzése, illetve a közös ügyek (azaz a Birodalom) pénzügyi működtetése céljából a Monarchia mindkét felében létrehozták a 60 tagú delegációt (40 képviselő, 20 felsőházi tag).

az „Ausztriának” nevezett, módfelett vegyes területek és tartományok a Kiegyezésnek, személy szerint Deák Ferencnek köszönhetik alkotmányos létüket. A magyar kiegyezési törvény 25. §-a kimondja ugyanis: „A másik alap-

Az uralkodó bizalmatlanságát jól mutatják a katonai felső vezetés adatai a Birodalom két részére vonatkozó bontásban

A rendszer működni kezdett: létrejött a belső ügyei tekintetében független Magyar Királyság, amely azonban a legkomolyabb szálakon kötődött Ausztriához. Nem véletlen, hogy az 1867:XII. tc. 28. szakasza leszögezte: „A közös ügyek azon részére nézve, mely nem tisztán a kormányzat köréhez tartozik, Magyarország se teljes birodalmi tanácsot, se bármi néven nevezhető közös vagy középponti parlamentet czélszerűnek nem tart, s ezeknek egyikét sem fogadja el; hanem ahhoz ragaszkodik, hogy, miután Ő Felsége legmagasabb trónbeszéde szerint is, közös kiindulási pont a *pragmatica sanctio*: egyrészt a magyar korona országai együtt, másrészt Ő Felsége többi országai és tartományai együtt úgy tekintessenek, mint két külön s teljesen egyenjogú fél. Következve: a két fél között a közös ügyek kezelésére nézve mellőzhetetlen föltétel a teljes paritás.”⁸ Ide tartozik annak megállapítása is, hogy

föltétel az, hogy a teljes alkotmányosság Ő Felsége többi országaiban és tartományaiban életbe lépjen: mert Magyarország azon országoknak csak alkotmányos képviselével léphet bármi közös viszonyokra nézve érintkezésbe.”⁹ Tény, hogy az ausztriai alkotmányosság kifejezetten Deák Ferenc eme előfeltételének köszönhető.

KOSSUTH VITÁJA DEÁKKAL

A magyar történetírás a Kiegyezés körüli vitákat *Kossuth–Deák vita* néven kezeli. Ilyen vita azonban nem létezett, ugyanis nem is létezhetett. Az adott történelmi helyzet egyszerűen nem tette lehetővé, hogy Kossuth érdemben beleszóljon az események alakításába. Ő messze volt, minden lépését osztrák titkos policajok figyelték – míg Deákkal itthon, kényszerből ugyan, de tárgyaltak (miközben az ő

Vasárnapi Ujság, 1896. május 3.

⁸ 1000 év törvényei i. m. <https://1000ev.hu/index.php?a=3&param=5313>

⁹ Uo.

lépéseit is osztrák policájok vigyázták). A Kiegyezés jogi konstrukciója (egy osztrák jogász és gróf Apponyi György elképzelései után) Deák zseniális jogi gondolkodásából alakult ki, s az ellenzék (gróf Teleki László, majd Tisza Kálmán) pártjából elhangzott kritikákra Deák, Kossuth híres levelénél majdnem két hónappal korábban (1867. március 28-án) adott részletes választ. Deák összefoglaló vá-

március 20-án kezdődött. E vitában az ellenzéki képviselők sok, valóban nyomós érvet mondtak el a Kiegyezés Deák-féle megvalósítása ellen.

Itt most csak Ghyczy Kálmán szavait idézzük: „Nézetem szerint a kisebbség [az ellenzék] szorosán a personal-unio terén áll, azt akarja tisztán fenntartani Magyarország és ő felsége többi országai közt. A többség a personal-uniót

Deák kijelentette, hogy a kiegyezés nem a vége, hanem csak a kezdete annak a folyamatnak, amelynek végén a haza boldoggá válik

lasza után 7 héttel írta csak Kossuth a Cassandra-levelet, amikor már nagyjából minden eldőlt. Nézzük az időrendet és az érveket:

A képviselőházban Deák pártjának nagy többsége volt, úgyhogy a közösügyi rendszerre épülő magyar-osztrák paritásos rendszer megszavazását nem fenyegette veszély. Az osztrák császár 1867. február 17-én leiratot intézett az országgyűléshez, amelyben közölte az alkotmányosság helyreállítását és a magyar kormány megbízását. E napon ülésezett a Deák-párt vezetősége, amelyen Deák bemutatta gróf Andrassy Gyula designált (kormányalakítással megbízott) miniszterelnököt. Módfellett pikáns helyzet lehetett ez, ugyanis a császár 1849 után *in effigie* [képletesen, jelképesen] fölakasztatta Andrassy gróft – aki közben párizsi emigrációjában belépett egy francia szabadkőműves páholyba. Ez nem volt jó jel, ugyanis a francia szabadkőművesség akkor már a szélsőséges liberalizmust képviselte. A gróf Deák javaslatára kapta a kormányalakítási megbízást.

Az értekezleten Andrassy gróf bemutatkozó beszéde után Deák tartott beszédet, amelyben ismertette a helyzetet. Kijelentette, hogy a kiegyezés nem a vége, hanem csak a kezdete annak a folyamatnak, amelynek végén a haza boldoggá válik. Ez úgy értelmezhető, hogy Deák a megegyezést olyan kezdetnek vette, amely után, immár alkotmányos viszonyok között, meg lehet teremteni a körülményekhez képest független Magyarországot.

A 67-es bizottság időközben elkészítette javaslatát a közösügyi rendszerről, amelynek képviselőházi vitája 1867.

reál-unióvá változtatja át, mert a reál-unió több országoknak azon célból lett egyesüléséből áll, hogy bizonyos, vagy minden államügyeket közösen intézzenek el. A kisebbség teljes épségben akarja fenntartani Magyarország közjogát, fen akarja tartani Magyarországnak állami önállóságát és függetlenségét úgy ő felsége többi országai, mint a külföld irányában, óvakodik az ellen, hogy Magyarország az osztrák birodalom tartománya legyen. A többség lényegében megváltoztatja Magyarország közjogát, megszünteti törvényhozásának és kormányának némely fő fontosságú államügyekre nézve lévő kizárólagos intézkedési jogát, mert azt a delegáció nevezete alatt alakítandó birodalmi törvényhozásra és központi minisztériumra ruházza át; megszünteti az által Magyarországnak önállóságát és függetlenségét legalább ezen államügyekre nézve, és Magyarországot az osztrák birodalomnak némi autonómiával fölruházott tartományává változtatja át. És ha a birodalomba való beolvasztását közvetlenül nem eszközölné is, bizonyosan előkészíti, és a Magyarországra nézve addig csak tényleg fennállott osztrák birodalmat jogilag valóban csak most alakítja meg. Ezen alapelvek közül, hogy melyikkel rokonszenvenzen, nem lehet kétséges egy magyar ember előtt sem.”¹⁰

Ezek voltak a legfontosabb ellenérvek, amelyekre Deák március 28-án, hosszú beszédben válaszolt. Először arra tért ki, hogy egyes nyugati politikusok szerint szükség van „Ausztriára”, s „ha nem volna, ki kellene találni”:

„Fölhozták sok oldalról ellenünk azt is, hogy Európa, vagy annak legalább legnagyobb része az osztrák birodalom

¹⁰ Az 1865-dik évi december 10-dikére hirdett országgyűlés képviselőházának naplója. IV. kötet. (...) Szerkeszti GREGUSS Ágost. Hiteles kiadás. Pest 1867. EMICH Gusztáv akad. nyomdásznál. A továbbiakban: *Képviselőházi Napló* CVIII. országos ülés, 1867. márc. 22., 3–4.

fennállását politikai szükségnek tekinti; azon kívánalminkban tehát, melyek ezt veszélyeztetnék, és e miatt Európa közvéleményével és érdekeivel ellenkezésben állának, annak se részvételére, se támogatására nem számít-

sérteni. Tartoztunk ezzel hazánknak, melyet egyrészt a forrongások és kétes eredményű véres harcok veszélyétől megóvni, másrészt a fokosként inkább érezhető süllyedéstől megmenteni kötelességünk volt. (Ugy van.)” Deák szerint az

„Nem állítjuk, hogy művünk tökéletes. Tudjuk, hogy annak hiányai vannak; de czélszerűbbet, mely helyzetünkben gyakorlatilag is kivihető lett volna, készíteni nem tudtunk”

hatunk. Nem felelhettük mindenkor azt, hogy mi nem törődünk a birodalom fennállásával, nem törődünk Európa közvéleményével, magunk is ki fogjuk vívni, ha kell, erővel is, mit tőlünk békés úton megtagadtak. Ezt mondani se erőnk, se akartunk nem volt. (Élénk helyeslés a középén.)”¹¹ Deák a realitással érvel: a magyaroknak nem volt ereje a leverett forradalom után fölbomlasztani a Habsburgok birodalmát.

Ezután Deák fölvázolja az ország előtt állt lehetőségeket: „E helyzetben csak három út állott előttünk: vagy fegyverrel vívni ki jogainkat; vagy várni a véletlentől és oly eseményektől, melyeket se elődézni, se irányozni és vezetni képesek nem valánk; vagy arra törekedni, hogy meggyőzzük a fejedelmet és az el nem fogúlt közvéleményt arról, miszerint alkotmányunk visszaállítása a birodalom fönnállásának biztonságával is összhangzásba hozható. Fegyver és forradalom még a siker reménye mellett is oly eszköz, melyhez csak a kétségbeesés küszöbén nyúlhatna a nemzet. (Élénk helyeslés.) És annyi szenvedéssel, annyi veszteséggel jár, hogy azt még áldozattal is kész kerülni az, kinek szívében fekszik a honpolgárok sorsa. (Tetszés.) Nem szükséges megemlítenem, hogy e veszélyes eszköznek sikere is helyzetünkben a lehetetlenségek közé tartozott volna. Bizonytalan eseményektől várni a kétes jövődőt, és e közben a nemzet erejét, jóllétét, bizodalmit és reményét napról napra mindinkább enyészni engedni: helytelen, sőt káros számítás lett volna, mert könnyen megtörténhetik vala, hogy a várt esemény be nem következik, vagy majd akkor következik be, mikor a segély elgyengült nemzetünkre már késő. (Hosszas, élénk éljenzés a középén.) Nem vala tehát egyéb hátra, mint a harmadik módot megki-

újabb, immár győzelemmel kecsegtető forradalomra nem volt ereje a magyaroknak; a nagypolitikában esetleg, de nem biztosan bekövetkező nagy eseményekre való várakozás az ország sorsának a véletlenre bízását jelentette volna; tehát maradt az egyezkedés lehetősége, amelynek során meg lehetett győzni az osztrák császárt arról, hogy Magyarország alkotmányának visszaállítása megfér az egész Habsburg birodalom biztonságos létezésével.

Deák e szavakkal fejezte be az indoklását: „Nem állítjuk mi, kik mint a bizottság többsége, azt készítettük, hogy művünk tökéletes. Tudjuk, hogy annak hiányai vannak; de czélszerűbbet, mely helyzetünkben gyakorlatilag is kivihető lett volna, készíteni nem tudtunk. (Ugy van! Helyeslés.)”¹²

Szemmel látható, hogy Deák az érvelésének súlypontját nem a szép ábrándokra, hanem az adott helyzetben meglévő realitásokra, a megvalósítható megoldások fontosságára helyezte.

A practica sanctio elfogadására nézve több példát is hozott 1848-ból: „így értelmezte a practica sanctiót s az ebből származó védelmi kötelezettséget az 1847–48-diki országgyűlés is. Akkor Somogy vármegye egyik követének interpellációjára Batthyány Lajos gróf miniszterelnök az összes minisztérium nevében kinyilatkoztatta, hogy a practica sanctiót oly értelemben veszi, miszerint azon esetben, ha az osztrák birodalom külellenség által megtámadtatik, Magyarországot segedelemadásra kötelezettek hiszi, és ez értelmezésben az egész országgyűlés megnyugodott. (...) Ugyanazon ülésben Kossuth Lajos miniszter fölolvasta a miniszteri tanács jegyzőkönyvének

¹¹ Képviselelőházi Napló uo. 109. (Dólt betű: R. E.)

¹² Uo. 110.

azon pontját, melyben a minisztérium kijelenti: »hogy a *pragmatica sancti*óból Magyarországra háramló azon kötelezettséget, miszerint ő felségét külmegettámadás ellen védeni tartozik, kétségbe vonni nem akarja.« Hasonlóul azon ülésben Kossuth Lajos azt is kijelentette, hogy a minisztérium összesen és egyenkint állását kész ahhoz hozzákötni, »hogy az országbeli rendes hadseregnek azon része, mely az országbeli rendnek, békének és a nemzet jogainak, szabadságának védelmére nem szükséges, ő felségének külmegettámadtatása ellen dispositiójára bocsáttassák a *pragmatica sanctio* értelmében.« A *pragmatica sanctio* ezen magyarázatát a háznak nagy többsége hasonlóul helybenhagyta, noha azon háború, mely akkor folyt, Magyarorszában populárisnak nem tartatott és sokak rokonszenve inkább a szabadságért küzdő olaszok felé hajolt.¹³

E mondataival Deák azt szerette volna tudatni a Képviselőházzal, hogy e régi törvényeket, amelyekre a Kiegyezést alapítja, még a '48-as forradalmi kormány is elfogadta. Deák ezek után hosszan védte a közös ügyek rendszerét, végül e kérdést tette föl: „Ezen állapottal szemben legyen szabad kérdezni: meg van-e semmisítve alkotmányos függetlensége azon országnak, mely saját országgyűlésén alkotja minden köz- és magánjogi és közigazgatási törvényeit; saját országgyűlésén állapítja meg védrendszerét és annak minden változtatását; ő rendelkezik szükséges ujonczokról, azoknak számáról, kiállítási föltételeiről, a katonaság elhelyezéséről és élelmezéséről? (...) Meg van-e semmisítve azon országnak alkotmányos függetlensége, mely maga határoz államjövendelmei, adórendszere, az adó kivetése és behajtása fölött, melynek parlamentális felelős kormánya van, és melynek e kormány felelni tartozik minden tettéért, számolni minden fillérnek hová fordításáról? (...) Meg van-e semmisítve csupán az által, hogy a költségvetésnek egyik pontját, a hadseregnek költségeit nem közvetlenül, hanem közvetve, szabadon választott meghatalmazottjai által egy más alkotmányos országgal együtt, a paritás és az érdekek ugyanazonossága által védve annak minden túlnyomósága ellen, mindig csak egy évre közösen határozza meg? (...) és teszi ezt azért, mert azon országgal, vagy országokkal egy ünnepélyes alapszerződésnél fogva közös és viszonyos védelmi kötelezettségben áll, oly kötelezettségben, melyet a hadtudomány jelen állásában a régi módon czélszerűen teljesíteni már alig lehetne, és melynek eszközeit bizonytalanságnak, vagy időnkint bekövetkezhető

halasztgatásnak kitenni káros, sőt veszélyes volna? (...) Kérdezem: oly nagy-e a különbség az alkotmányos függetlenség mértékére nézve e két helyzet közt, hogy midőn az egyikre – a korábbira – úgy mint az ország függetlenségének korszakára hivatkozunk, a másikat, mely javaslatunk elfogadása esetére állana be, az alkotmányos függetlenség megsemmisítésének tekinthessük? (Hosszas, lelkes éljenzés. Zajos tetszés a középén.)¹⁴

Deák e felsorolása valóban impozáns, főleg az 1849 utáni levert helyzethez képest. Kitér arra az ellenvetésre is, hogy nem szabad Magyarország sorsát Ausztriához kötni, mivel ez az ország a fölbomlás szélén áll. Deák meggyőzően válasszol erre is:

„Azon aggódnak némelyek, hogy az osztrák birodalmat fölbomlás veszélye fenyegeti, és azért nem kívánják Magyarország sorsát hozzá kötni. (...) Állítják, hogy ha egykor Európa politikai szükségnek tartotta is az osztrák birodalom fennállását, most ezen nézet nagyrészt megváltozott. Szabad legyen megjegyezni, hogy nagy birodalom vég fölbomlása nem oly könnyen és nem oly hamar történik, kivált ha annak fejedelme népeinek alkotmányos szabadságában keresi trónjának legerősebb támaszát. (...) Megjegyzem azt, hogy azon politika, mely figyelembe nem veszi a jelent, és egyedül eshetőségekre akar építeni, és pedig oly eshetőségekre, melyek el is maradhatnak, másképp is alakulhatnak, nem czélszerű politika. (...) Van-e, ki óhajtja Ausztria fölbomlását, nem tudom, de ha vannak ilyenek, azok azt bizonyosan nem a mi érdekünkben óhajtják. (...) Félek, nagyon félek, hogy e fölbomlás által nem mi nyerünk s a mi sorsunk jobbra nem változnék. (...) És ha a kiszámíthatlan események ezen katastrophát egykor csakugyan előidéznék, mi volna jobb ránk nézve: az-é, hogy ezen katastropha Magyarországot államilag rendezett állapotban találja? vagy az, hogy erejében megfogyva, a folytonos provisoriumok zavarának közepette kelljen szembe állanunk a végzetszerű eseményekkel? Az első esetben könnyebben és biztosabban szolgálhatnánk szilárd magvával egy új alakulásnak; a másik esetben csak rendezetlen anyagnak tekintenének bennünket, melyet szétbontva, más építkezésre használnának föl, és ez ellen aztán sikertelenül hivatkoznánk törvényeinkre és alkotmányos függetlenségünkre. (Helyeslés.)¹⁵

A végszavazás a 67-es bizottság jelentéséről, azaz a közösügyi rendszerről 1867. március 30-án történt. A Kép-

¹³ Uo. 111.

¹⁴ Uo. 115.

¹⁵ Uo. 117.

viselőházi napló fölsorolja az igennel vagy nemmel szavazókat, a jelen nem lévőköt: „397 igazolt képviselő közül igennel szavazott 257, nemmel 117, jelen nem volt 22. Az elnök nem szavazott. (...) Ennek következtében a ház

Kossuth 1867. május 22-én magánlevelet írt Deáknak, majd ezt nyílt levéllé tette a sajtóban. Megállapította, hogy a levert önvédelmi harc következtében „úgy a hatalmak politikájában, mint a népek érzelmeiben a magyar nemzet,

Nos, kinek volt igaza a két nagy ember közül? Deák a kiegyezést kezdetnek, Kossuth pedig a végnek látta. A föltett kérdésre nincs jó, s nincs helyes válasz.

a 67-es bizottság munkálatát a részletes tárgyalás alapjául elfogadja. (Helyeslés a jobb oldalon.)¹⁶ Az örök ellenzéki Madarász József képviselő úr ekkor ezt kiáltotta: „Éljen a haza! Nem helyes!”¹⁷

Kossuth Lajos (1851). Vasárnapi Ujság, 1892. szeptember 18.

még bukásában is, azon öncélú, életerős tényezők közé lőn sorolva, melyekkel az európai történelem progresszúszában számolni lehet, számolni kell” – hacsak „öngyilkos kézzel” a magyarok önnön magukat ki nem törlik ezek közül.¹⁸ Kossuth azt írja, hogy Deák az 1861-es felirati javasolataival a nemzet vezetője lett s hatalmas tekintélyt szerzett. Ez azonban a kiegyezéssel eltűnt, ugyanis Deák – szerinte – földadja a nemzet szinte mindegyik alkotmányos jogát: „A jogvisszaszerzés álláspontjáról a jogfeláldozás sikamlós terére jutottak.”¹⁹ S Kossuth szerint mindezt Deák „Szadova után”, azaz az 1866 nyarán bekövetkezett osztrák katonai vereség után teszi, akkor, amikor tovább lehetne menni az ország függetlensége kivívása felé. Kossuth így zárja levele érvelő részét:

„Lassan-lassan fellebben a fátyol a béccseli alkudozások titkairól. Úgy látszik, mindez már kicsinált dolog, s az országgyűlés csak arra van hivatva, hogy a bevégzett tényt regisztrálja. De én e tényben a nemzet halálát látom; (...) nézz körül magasb államférfiúi tekintettel, s fontold meg a maradandó következtéseket, melyek felé vezetted a hazát...”²⁰ Kossuth attól tart, ha Deák Ausztriához köti Magyarországot, akkor a haza Ausztria, a Habsburg birodalom bukásával szintén megsemmisül.

Nos, kinek volt igaza a két nagy ember közül? Megítélésem szerint ez rossz kérdésföltevés, ugyanis ott és akkor azt lehetett a realitás mezején elérni, amit Deák tett – abban pedig, ami 1918-ban bekövetkezett, Kossuthnak volt igaza. Deák a kiegyezést kezdetnek, Kossuth pedig a végnek látta. A föltett kérdésre nincs jó, s nincs helyes válasz.

¹⁶ *Képviselőházi Napló*, CXIV. országos ülés, 1867. március 30-án. Szentiványi Károly elnökleje alatt. 139.

¹⁷ Uo.

¹⁸ KOSSUTH Lajos: *Deák Ferenczhez. A nyílt levél egyik megjelenése: DEÁK Ferenc – KOSSUTH Lajos: Párbeszéd a kiegyezésről*. Budapest 1981. Magvető Kiadó. Az előszót és a jegyzeteket írta SZIGETHY Gábor. Gondolkodó Magyarok sorozat. 54.

¹⁹ Uo. 57.

²⁰ Uo. 64.

A Kiegyezést végső soron az 1867–1918 közötti 51 év teljes mérlege szerint lehet megérteni és értékelni. Deáknak abban, hogy Magyarország Európa *liberális mintaállama* lett, ennek minden öngyilkos következményével, nincs felelőssége: ezt a felelősséget Andrassy gróf, Tisza Kálmán, báró Eötvös József és társaik viselik, akik kiszolgáltatták a hazájukat a pusztító liberális eszméknek, a kialakuló hazai rablókapitalizmus népet pusztító tevékenységének.

PÉNZÜGYEK ÉS GAZDASÁG

A Kiegyezés anyagi-pénzügyi részei szinte kibogozhatatlannak látszottak. Újra kellett szabályozni az egész pénzgazdálkodást, a vámrendszert s az adósságok visszafizetését. A dualista Birodalom ezeket előbb-utóbb megoldotta, azonban a Magyar Királyságra nagyon nagy pénzügyi terhek, fizetési vállalások rakódtak. Az 1867:XV. tc., amely az államadósságok visszafizetését szabályozta, kimondta: „1. § Az 1868-dik évi januárius 1-jétől kezdve a magyar korona országai, az *eddiggi államadósságok* kamatainak fedezéséhez, 29.188,000 forintnyi állandó, további változás alá nem eső évi járulékot fizetnek, ebből 11.766,000 forintot ércpénzben.”²¹ A magyar pénzügyminisztériumnak ezen a hatalmas összegben túlmenően, a kvóta rá eső részén felül hozzá kellett járulnia a Habsburg-Lotharingiai Ház udvartartásának költségeihez is: sosem látott főhercegek és családjaik költségeit a magyar adófizetők pénzéből is fizették. A kvóta, az adósságállomány és az udvartartás költségei az első években a magyar állami költségvetésnek kb. 50%-át elvitték. Az már a dolog erkölcsi része, hogy a Habsburgok által a magyarok elleni háborúra, a forradalom leverésére, majd az 1859. évi olasz s az 1866. évi poroszok elleni háborúkra a bécsi és párizsi Rothschild bankoktól fölvert óriási kölcsönök jó részének visszafizetését a magyar kormány 1867 után vállalta. A Kiegyezésnek ez a része tulajdonképpen erkölcstelen döntés volt, ami hozzájárult a magyar gazdaság fejlesztési lehetőségeinek lecsökkentéséhez és lelassításához. Kevés olyan nemzet van, amelynek vezetői elfogadják, hogy a puskát és a bele való golyókat, amellyel leverik forradalmait és tagjait alávetett állapotban tartják, valamint törvényes vezetőit kivégzik: még e nemzet tagjai fizessék adóforintjaikból.

A 19. században a világ minden országában a kapitalista termelés ideológiája a gazdasági liberalizmus, azaz a sza-

bad vállalkozás, a lehetőleg szabad kereskedés. 1914 előtt Európában három országban nem tiltották a bevándorlást: Németországban, Ausztriában és Magyarországon. Ennek az lett a legfontosabb következménye, hogy mivel a kelet-európai és balkáni zsidó tömegekhez legközelebb volt Magyarország, már a reformkor elejétől valóban óriási zsidó tömegek jöttek ellenőrizetlenül és szabályozatlanul, viszont a liberális kormányok által támogatottan az országba.

A zsidók száma Magyarországon:²²

Összeírás ideje	Zsidók száma (ezer)	Zsidók aránya (%)	Össz- lakosság (millió)
1784/87	80,9	1,3	6,5
1805	127,8	1,8	6,9
1825	191,5	2,3	8,8
1830	203,2	2,3	8,9
1840	244,0	2,5	9,7
1846	258,8	2,7	9,7
1850	339,8	3,7	9,3
1869	510,4	4,6	11,2
1880	624,8	4,5	13,7
1890	708,0	4,7	15,2
1900	831,2	4,9	16,8
1910	911,2	5,0	18,3

Ez a számsor 1914–1918 között végösszegében legalább másfél millióra, de lehet, hogy kétfélmillióra rúgott, az orosz hadseregek galíciai támadásai következtében.

E migráns-tömeg 1867 után óriási gazdasági tevékenységbe kezdett, aminek az lett a következménye, hogy az iparból, a kereskedelemről, a bankvilágból, azután a felsőoktatásból, a sajtóból, végül az élet majdnem minden területéről nagymértékben kiszorították a nem-zsidó milliókat, azaz a magyarokat, románokat, németeket, szlovákokat és szerbeket.

Sebők László így foglalja össze a zsidók gyarapodását, amit mi térfoglalásnak és a magyarok kiszorításának nevezünk: „A mellékelt térképen jól látható, hogy 1910-ben egyetlen járásban vagy városban sem alkottak abszolút többséget, falvak szintjén is csak néhányban (Alsókismartonhegy, Tiszakarácsonyfalva, Faluszlatina stb.). Ugyanakkor számos városban az izraelita vallásúak aránya 30% feletti volt: Munkács 44%, Máramarossziget 37%, Ungvár

²¹ 1000 év törvényei i. m. <https://1000ev.hu/index.php?a=3&param=5316>

²² SEBŐK László: *A magyarországi zsidók a számok tükrében*. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_magyarorszag_i_zsidok_a_szamok_tukreben/

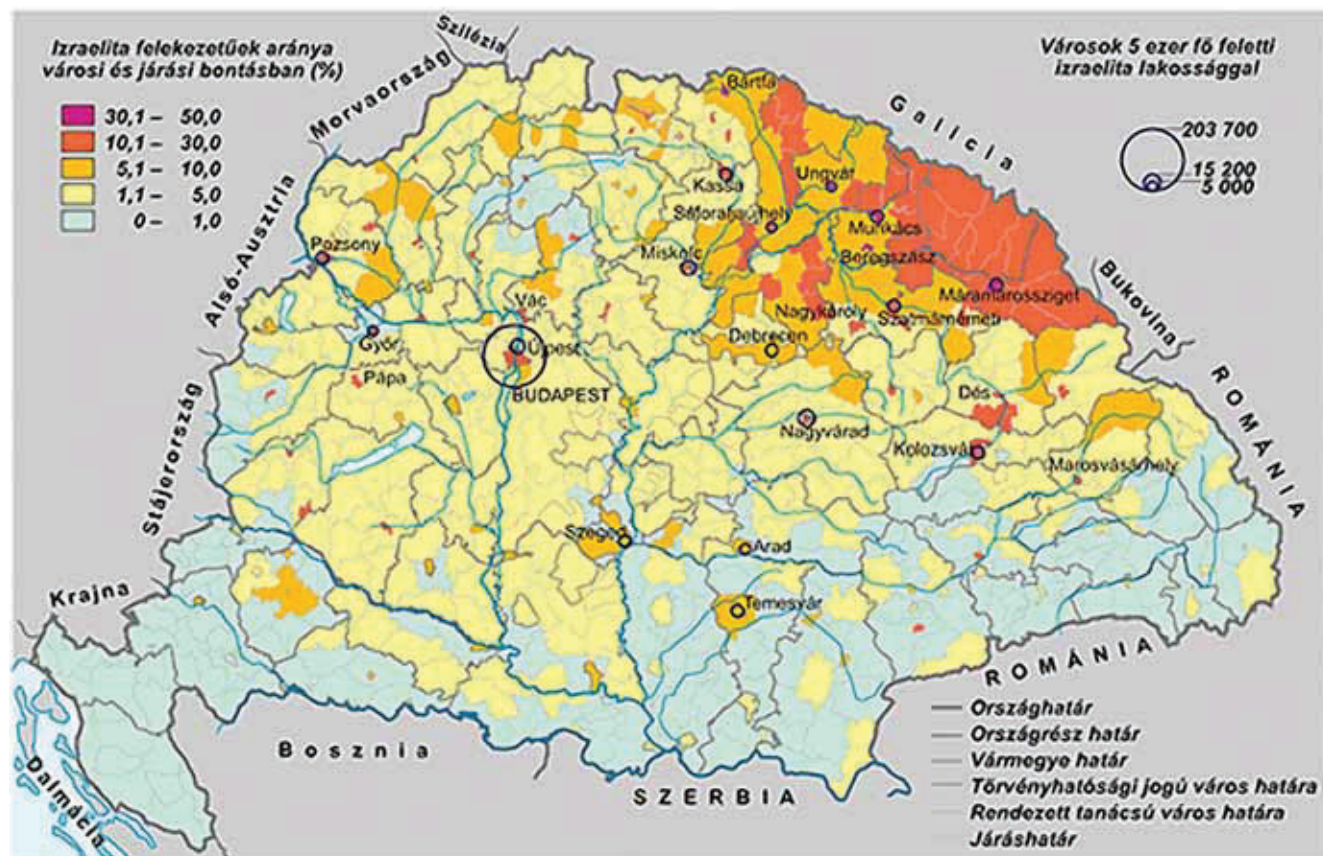

A KIEGYEZÉS MÉRLEGE II.

31%, Beregszász 30%, Bártfa 30%, legnagyobb városaink jelentős részénél pedig arányuk meghaladta a 10%-ot: Budapest 23%, Nagyvárad 24%, Szatmárnémeti 21%, Kassa 15%, Kolozsvár 12%, Pozsony 11%. Ezernél több izraelita vallásút 110 településen írtak össze. Az 1910-es népszámlálás szerint a zsidó lakosság 3,1%-a volt gyáros, vagy 100

ban a budapesti Pázmány Egyetem diákjainak 34,1%-a és a Műegyetem diákjainak 31,9%-a volt izraelita.”²³

E folyamatot, amit napjaink zsidó és cionista szerzői magyarországi „zsidó honfoglalásnak”²⁴ neveznek, egyértelműen a létező dualizmus következménye. Az is a kiegyezési rendszer következménye, hogy a magyarok – miután

holdnál nagyobb földbirtokos, 3,2%-a 100 holdnál kisebb birtokos volt, 34,4%-a volt munkás, és 59,3%-a volt önálló vagy alkalmazott. Szakmák oldaláról nézve: zsidó volt a kereskedők 61%-a, a nyomdászok 58%-a, az orvosok 48,5%-a, a kocsmárosok 42%-a, a pékek 24%-a, a hentesek 24%-a és a szabók 21%-a. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy a hazai zsidóság igen jelentős része volt szabadfoglalkozású értelmiségi, kis- és középvállalkozó. Ugyanakkor a nagyvállalkozó, nagybirtokos körben is arányuk igen magas volt, a 200 hold feletti nagy- és középbirtokok csaknem ötöde volt zsidók tulajdonában vagy haszonbérletében. Az 1893–1913 időszakban a gimnáziumok tanulóinak 20%-a, míg a reáliskolák tanulóinak 37%-a volt izraelita. 1913-

az egész világon elterjesztették róluk, hogy sovíniszták – kiszorultak a saját iskolarendszerükből, s hagyták, hogy idegen migránsok szervezzék meg (a maguk hasznára) a „magyar” sajtót és gazdaságot. A dualista kormányok azt is hagyták, hogy titkos társaságokba tömörült emberek küzdjenek a keresztény magyar nemzetállam belső lezüllesztéséért és tönkretételéért. A nagyhatalmi illúziókat adó közösügyi Birodalom ugyanis elaltatta a magyarok éberségét saját érdekeik képviselése és államhatalmi eszközökkel történő keresztültüvitele iránt.

A dualista 51 év a magyarok számára elfogadható anyagi fejlődést hozott a materiális világban, de kikezdte, meggyöngyítette a kereszténységét és nemzeti tudatát.

²³ Uo.

²⁴ Pl. Kőbányai János, aki a magyar állam rosszul felhasznált pénzén adja ki a magyarokat gyalázó könyveit. Vö: RAFFAY Ernő: *Ady Endre és a Nyugat*. Kőröstárkány-Kápolnásnyék 2017. Kárpátia Stúdió. 78–89.